

Geleneksel İnanmalar Bağlamında Sözel Bir Tarih Metninin İncelenmesi

Examination of an Oral History Text in the Context of Traditional Beliefs

Makale Geliş Tarihi / Article Submission Date | Makale Kabul Tarihi / Article Accepted Date

12.09.2023 | 19.09.2023

Fatma YILDIRMİŞ

Dr. Öğr. Ü., Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Gümüşhane,

fatma.yildirmis@gumushane.edu.tr

orcid.org/0000-0003-2913-5489

Özet

Sözlü tarih, geçmişe dair bilgi ve anıların ağızdan ağıza, nesilden nesile aktarıldığı ve yazılı belgelerle kaydedilmediği, yani sözlü iletişim yoluyla korunan bir tarih türüdür. Bu, sıradan insanların yaşadıkları deneyimleri, tanık oldukları olayları, hikâyeleri ve gelenekleri ağızlarından aktardıkları bir süreçtir. Sözlü tarih, yazılı tarihsel kaynakların eksik olduğu veya bulunmadığı durumlarda tarihi olayları ve toplumsal yaşamı anlamak için önemli bir kaynaktır. Bu çalışmada incelenen ürün ise ağıttır. Bu ağıt, geleneksel Türk halk şiirinin ağıt türüne özgü bir örnektir. Ölüm ve kayıp gibi evrensel temaları içeren ağıtlar, toplumun duygusal deneyimlerini ifade etmek ve paylaşmak için önemli araçlardır.

Bu çalışma, Yörük kökenli bir aileye mensup olan Bekir Erdinli'nin ölümüne dair yazılmış bir ağıt incelemeyi amaçlamaktadır. Bu ağıtın incelenmesi, sözlü tarih ve kültürel bellek açısından oldukça önemli bir kaynağı ele alırken, aynı zamanda özgün bir içeriğe sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu çalışma, sözlü kültürün korunması ve anlaşılmasının vurgulanması açısından önemli bir örnek sunar.

Anahtar Kelimeler: Ağıt, Sözlü Tarih, Yörükler, İnanma.

Abstract

Oral history is a type of history in which information and memories of the past are conveyed by word of mouth, from generation to generation, and are not recorded in written documents, that is, preserved through oral communication. It is a process by which ordinary people convey through their mouths their experiences, the events, stories, and traditions they have witnessed. Oral history is an important resource for understanding historical events and social life when written historical sources are missing or unavailable. The work examined in this study is an elegy. This elegy is an example specific to the elegy genre of traditional Turkish folk poetry. Elegies, which include universal themes such as death and loss, are important tools for expressing and sharing the emotional experiences of society.

This study aims to examine an elegy lamenting the death of Bekir Erdinli, who is a member of a family of Yörük origin. The study of this elegy, while addressing a very important source in terms of oral history and cultural

memory, also emphasizes that it has original content. This study provides an important example in terms of preserving oral culture and emphasizing its meaning.

Key Words: *Elegy, Oral History, Yörük, Belief.*

Giriş

Yazılı veya basılı eserler, bilgi dünyasında büyük bir öneme sahiptir. Her yazılı kaynak, geniş bir bilgi hazinesinin önemli bir parçasını temsil eder. Ancak bu bilgi hazinesi içinde sıklıkla gözden kaçan ve üzerinde fazla durulmayan önemli unsurlar bulunur. İşte bu noktada her olayın tanığı, tarihe şahit olan her birey, bu bilgi hazinesinin oluşturulmasına katkı sağlar. Tarih çalışmalarında özellikle yazılı belgeler büyük bir önem arz eder. Tarihsel süreçler, genellikle yazılı kaynaklar aracılığıyla anlaşılır ve belgelendirilir. Ancak yaşanan olaylara ve değişimlere bizzat tanıklık eden insanların kişisel deneyimleri, hem bu bilginin doğruluğunu ortaya koymada hem de bilinmeyen gerçekleri gün yüzüne çıkarmada kritik bir rol oynar. Sözlü tarih yöntemi, bu kişisel deneyimleri derleme ve kaydetme sürecinde önemli bir araçtır. Sözlü tarih araştırmaları, geçmişte yaşanan olaylara, kişilere, kurumlara ve belgelere tanıklık etmiş canlı bireylerden görüşmeler yoluyla veri toplama yöntemini içerir. Bu sayede toplumların tarihsel süreçte yaşadıkları deneyimler kayıt altına alınır ve daha sonraki nesillere aktarılır. Bu yöntem, geçmişin yaşayan bir hafızasını korumanın ve geleceğe taşımanın etkili bir yoludur (Dursun ve Aydın, 2022: 3).

Bu makale, sözlü tarih metni olarak kabul edilebilecek bir ağıtın analizine odaklanmıştır. İlgili literatür üzerinde yapılan kapsamlı bir tarama sonrasında ağıt terimi detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Ayrıca sözlü tarih yönteminin genel önemi ve bu metnin sözlü tarih araştırmalarındaki yerine dair açıklamalarda bulunulmuştur. Bu çalışmanın temel amacı, 1900'lerin başlarında yaşamış olan genç bir delikanlının ölümü üzerine yazılmış olan ağıtın analizidir. Ağıtın kültürel ve tarihsel bağlamı, içeriği ve dili gibi önemli unsurlar incelenmiştir.

Araştırmanın ana bulguları, sözlü tarih yöntemi aracılığıyla kaydedilmiş bu ağıtın, geçmiş dönemlerin yaşantısını, duygusal derinliklerini ve toplumsal dokusunu yansıttığı yönündedir. Ağıtın dil, tema ve duygu yoğunluğu, o dönemin sosyal ve kültürel bağlamını anlamamıza yardımcı olurken aynı zamanda bu türün toplumsal hafıza ve kimlik oluşumundaki rolünü de göstermektedir. Bu makale sözlü tarih yöntemi ile çalışmaların önemini vurgularken aynı zamanda sözlü gelenek içindeki bir ağıtın derinliklerine inerek toplumun geçmişini daha iyi anlamamıza katkı sağlayacak yeni bir bakış açısı sunmaktadır.

1. Sözlü Tarih

Tarih, toplumların geçmişlerini anlayabilme, çözümlene yetisi kazanabilme ve geleceği daha iyi şekillendirebilme kapasitesinin anahtarını oluşturur. Bu bağlamda tarihsel bilgi büyük bir öneme sahiptir. Ancak yazının icadına kadar, tarihsel birikimlerin ve deneyimlerin, sözlü iletişim yoluyla oluşturulduğunu, aktarıldığını ve yazılı bilgi ve belgelerde yer almayan önemli ayrıntılar içerdiğini vurgulayan Ersoy (2004:107), sözlü tarih çalışmalarının da sözlü kültür çalışmaları çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini savunur. Yaşanan olaylara verilen tepkilerin, altında yatan sebeplerin, duyguların, düşüncelerin, hayallerin ve bu etkilerin insanların yaşamlarını nasıl etkilediğinin tarih sayfalarında sıklıkla göz ardı edildiğini ifade eder. Ancak geçmişi tam anlamıyla kavramak, yıllar önce yaşamış insanların sadece ne yaşadığını değil, aynı zamanda neler hissettiklerini de anlayabilme becerisini gerektirir (Mete, 2023: 408).

Var olan tarih anlayışlarına alternatif olmaktan ziyade tarihin daha derinlemesine ve zengin bir şekilde anlaşılmasını sağlayan yeni yaklaşımların öncüsü olan sözlü tarih, tarih disiplininin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Her bireyin yaşam öyküsünün tarihsel bir öneme sahip olduğu temel fikrinden yola çıkan sözlü tarih, disiplinler arası bir yaklaşım benimsemekte ve sosyoloji, antropoloji, etnoloji,

folklor, psikoloji, sosyal psikoloji, coğrafya gibi beşeri bilimlerin zengin araçlarından yararlanmaktadır. Bu, tarih çalışmalarının daha derinlemesine bir anlayışa ve çok yönlü bir bakış açısına sahip olmasını teşvik eder (Metin, 2002: 288).

Sözlü tarih, tarihsel bir tür olarak insanların çevresindeki dünyayı ve yaşamlarını içine alır. Bu tarih türü, tarihsel olayları anlamlandırmak için liderlerin ötesine geçerek çoğunluğun perspektifinden bakar. Aynı zamanda farklı toplumsal sınıflar arasında ve nesiller arasında bağlantılar kurar, böylece tarihi daha kapsamlı bir şekilde anlamamıza yardımcı olur. Ortak anlamları ve kimlikleri vurgular, bu da tarihçilere ve diğer insanlara belirli bir mekâna veya zamana aidiyet hissi kazandırabilir. Başka bir deyişle insanların daha zengin bir tarih anlayışına sahip olmalarına katkı sağlar. Ayrıca sözlü tarih, tarihsel mitleri ve geleneksel tarih anlatılarını sorgulama fırsatı sunar ve toplumsal tarihin anlamını yeniden değerlendirmek için bir araç olarak kullanılabilir (Thompson, 1999: 18).

Zira sözlü tarih, genellikle sıradan insanların kişisel yaşam deneyimlerini, tanık olduklarını, çevrelerinde duyduklarını ve gözlemlediklerini paylaştıkları bir süreçtir. Bu, geçmiş olayların hafızalarda canlandırılması ve nesilden nesile aktarılması yoluyla gerçekleşir. Dolayısıyla sözlü tarih, geçmişin hatırlanarak yeniden yaşanması sürecini temsil eder (Sever, 2008: 61). Sözlü kaynak, ne tür bir ifade içinde bulunursa bulunsun, zaman içinde aktararak gelen veya kaydedilen bir sözlü belge olarak kabul edilir ve yüzyıllar boyunca geçmişteki tarihi olayları ve eylemleri sınırsız sayıda yeniden düzenleyebilir veya aktarabilir (Yıldırım, 1998: 91). Örneğin gerçek bir olay, insanlara bir öğüt vermek amacıyla anlatılan bir hikâyeye dönüşebilir; derin bir üzüntüye yol açan bir olay, ağıtlarla anlatılabilir ve yaşananlar kuşaklar arası bir geçmişten günümüze kuşaklar arasında aktararak varlığını sürdürebilir veya temel niteliklerinden uzaklaşarak bir efsane halini alabilir.

Sözlü tarih yöntemi, doğru bir şekilde uygulandığında bir dizi fayda sunmaktadır. Bu yöntem, halkın resmi kayıtlara geçmeyen söylemlerini ve bakış açılarını tarihe kazandırır. Ayrıca sözlü tarih, önceden belge tarihçiliği tarafından oluşturulan bazı mitleri sorgulamaya yardımcı olur. Bütün bunların ötesinde sözlü tarih, tarih öğretiminde okullarda kullanılarak pedagojik açıdan da büyük faydalar sağlar. Bu yöntem, çocukların tarihe bu deneyimler üzerinden katılımını destekler, tarihle ilgili öğrenme sürecini daha insan odaklı hale getirir ve aynı zamanda farklı kuşaklar arasında iletişimi artırır (Şahin, 2004: 111-112).

Sözlü tarih çalışmaları, kişisel değerlendirmelerin ve davranışların geçmişteki yaşantılara dayalı nasıl şekillendiğini anlamamıza yardımcı olurken aynı zamanda bireylerin geçmiş deneyimlerinin, bugünkü değerleri, davranışları ve kimlikleri nasıl biçimlendiğini de gösterir (Güçlü, 2013: 104). Bir kişinin ailesinin geçmişteki ekonomik zorluklarla nasıl başa çıktığını öğrenmek, o kişinin maddi değerlerini ve tasarruf alışkanlıklarını anlamamıza yardımcı olabilir. Ayrıca bir kişinin ailesinin tarihinde yer alan göç deneyimi, o kişinin kimlik duygusunu, aidiyetini ve dil tercihini etkileyebilir. Sözlü tarih çalışmaları, bu tür bağlantıları ve etkileşimleri aydınlatarak geçmişin, bugünkü toplumsal ve kişisel dinamikler üzerindeki etkilerini açığa çıkarır. Bu nedenle sözlü tarih, tarih ve sosyal bilimler alanında çok değerli bir kaynaktır.

20. yüzyıla gelindiğinde, sözlü tarih araştırmaları daha geniş bir yelpazeye yayılmış ve toplumun önde gelen kişilerinden ziyade günlük yaşamın sıradan bireylerine odaklanmıştır. Bu çalışmalar, işçiler, kadınlar, köleler gibi toplumun genel nüfusunu temsil eden bireylerin yaşamlarına odaklanmış ve onların deneyimlerini kayıt altına almıştır. Ayrıca yazılı kayıtlarda yer almayan ancak toplumun hafızasında önemli bir yer tutan olaylar da bu araştırmalarla tarihsel bir öneme sahip olmuştur (Çaykent, 2015: 164).

Son dönemlerde dünya genelinde ve Türkiye'de, küreselleşme ve postmodernizmin etkisi altında, bireysellik ve kişisel deneyimlere dikkat artmıştır. Bu durum, tarihçilik açısından bireysel tanıklığa dayalı sözlü tarih çalışmalarının değerini ortaya çıkarmıştır. Türkiye'de yapılan sözlü tarih çalışmaları, yakın tarih araştırmalarına katkıda bulunmuş, ancak sözlü tarih yaklaşımının teorik ve uygulamaya yönlerini daha derinlemesine anlamak ve bu alanda çalışan akademisyenlerin ve araştırmacıların daha

fazla odaklanmasını gerektirmiştir (Avcı Akçalı ve Aslan, 2012: 666). Bu bağlamda sözlü tarih yöntemi üzerine daha fazla düşünmek ve bu yaklaşımı işleyen kuramsal ve uygulamalı çalışmalara daha fazla vurgu yapmak, sözlü tarih alanının gelişimine katkı sağlayacaktır. Sözlü tarih, geçmişin anlatılmasında ve anlaşılmasında önemli bir kaynaktır ve bu alandaki çalışmaların çeşitlendirilmesi, toplumsal hafızanın zenginleştirilmesine ve daha kapsamlı bir tarih anlayışının oluşturulmasına yardımcı olacaktır.

2. Sözlü Tarih Metni Olarak Ağıt

Ağıt, hayatını kaybeden bir kişinin ardından söylenen, genellikle onun özelliklerini, meziyetlerini ve ölümünden kaynaklanan üzüntü ve acıları ifade eden bir tür şiiirdir. Bu türün kökenleri eski Türklerin yas törenlerine kadar uzanabilir. Günümüzde Anadolu ve çevresinde hala ölü için ağıt yakma gelenekleri sürdürülmektedir. Ölü evini ziyaret edenler, özellikle halk şiiiri geleneğine aşına olanlar, duygularını genellikle şiiirle ifade ederler. Bu şekilde söylenen ağıtlar genellikle anonimdir, yani belirli bir şiiir veya yazarın eseri olarak değil, toplumsal bir ifade olarak kabul edilirler. Ağıtlarla ilgili çeşitli araştırmacılar tarafından yapılmış çok sayıda tanım bulunmaktadır. Bu tanımlar türün belirgin özellikleri göz önünde bulundurularak yapılmıştır.

Ağıt, insanların özellikle ölüm karşısındaki veya sevdiklerini kaybetme korkusu sırasında yaşadıkları üzüntüyü, feryadı ve isyanlarını, bazen düzenli bazen de düzensiz bir şekilde söz ve ezgi ile ifade eden bir tür halk türküsü olarak tanımlanabilir (Elçin, 2005: 290). Ağıt terimi, bir ritüele veya belirli bir törene bağlı olmaksızın, genellikle acıklı bir olayı konu alan ve metni bu olayı derinlemesine anlatmaya ve yoğun bir şekilde yaşatmaya uygun olan türkülerin toplamını ifade etmektedir (Boratav, 1982: 444). Ağıtlar genellikle acı dolu olaylar, özellikle ölüm sonucu meydana gelen trajediler üzerine söylenir. Başlangıçta yalnızca ölümle ilgili olaylar için kullanılan ağıtlar, zamanla farklı konularda da söylenerek çeşitlilik kazanmıştır. Bu konular arasında dünyanın geçiciliği, hayatın kısalığı, ihanet, kıskançlık, sadakatsizlik, feleğe sitem, vatanın işgali, kaybedilen toprakların acısı, doğal afetler gibi birçok tem bulunabilir (Artun, 2016: 12). Ayrıca ağıtlarda ölenin geride kalanlar arasında bıraktığı boşluk, anılar, dostluk, iyilik gibi temalar işlenir (Yardımcı, 2019: 286). İnsanlar, özellikle ölüm karşısında sevdiklerini kaybetme ve korku anlarında duygusal tepkilerini dile getirmek için ağıtları kullanırlar. İslamiyet öncesi dönemlerde, bu tür ifadeler için "sagu" veya "sıgtamak" gibi terimler kullanılmıştır. Ağıtlarda genellikle ölen kişinin meziyetleri, dünyanın geçiciliği, yakınlarının üzüntüleri gibi temalar işlenir. Ağıtlar, ölüm karşısında yaşanan duygusal bir tepkiyi ifade eder ve genellikle sesli bir acıdır. Semavi dinlere göre, ağıtlar sırasında kendini yırtarcasına ağlamak, bağırarak, isyan etmek doğru kabul edilmez. Bu nedenle ağıt söylerken isyandan kaçınmak önemlidir (Elçin, 2005: 290-291).

Ağıt yakma geleneği, Türk toplumunda köklü bir geçmişe sahiptir. Eski Türklerin üç temel geleneksel töreni bulunmaktadır: "sığır", "şölen" ve "yuğ". İslamiyet öncesi dönemde, özellikle ünlü bir kişinin ölümünden sonra gerçekleştirilen ve "yuğ" olarak adlandırılan dini yas törenlerinde, "sagu" olarak bilinen şiiirler okunurdu. Bu şiiirlerde ölen kişinin erdemleri ve yaşarken yaptıkları anlatılırdı. Bugün elimizde, ünlü yiğit Alp Er Tunga için yazılmış bir "sagu"dan parçalar bulunmaktadır (Artun, 2008: 53). Orhun Abideleri'nde "yas" ve "ağıt" ile ilgili olarak; "sıgıt; 'ağlama, feryad, matem', sıgıtçı; 'ağlayıcı', sıgtamak; 'ağlamak, feryad etmek', yog/yug; 'yas töreni, ölü yemeği', yogçı/yugçı; 'yasçı, ağlayıcı', yoglamak/yuglamak; 'yas töreni yapmak, ölü yemeği vermek', yoglatmak/yuglatmak; 'yas töreni yapmak, ölü yemeği verdimek'" kelimeleri kullanılmıştır (Kaya, 2007: 28).

İsmail Görkem, Türk Edebiyatında Ağıtlar üzerine yazdığı "Çukurova Ağıtları-İnceleme Metinler" adlı eserinde ağıtları incelemiş ve özellikle bu türün kökenlerine ve evrimine dair önemli gözlemlerde bulunmuştur. Görkem'in eserinde ağıtların tarih boyunca nasıl şekillendiği ve farklı kültürlerde nasıl bir iz bıraktığına dikkat çekilmiştir. Görkem, ağıtların kökenlerinin eski dinî törenlere dayandığını ve bu törenlerin zaman içinde evrimleşerek ölüm dışındaki çeşitli yakınmaları da içerecek şekilde genişlediğini ifade etmektedir. Başlangıçta ölüm olayıyla sıkça ilişkilendirilen ağıtlar, zamanla evlenme, askere gitme gibi geçiş törenleriyle de ilişkilendirilmeye başlanmıştır. Dolayısıyla Görkem'in

perspektifine göre, ağıtlar sadece ölümle ilgili değil, aynı zamanda diğer yaşamsal geçişlerle de ilişkilendirilen şiirlerdir (2001: 159-160). Bu nedenle ağıtların içinde farklı yakınma ve dilekleri içeren şiirlerin de bulunması oldukça doğaldır. Görkem'in bu görüşleri, ağıtların tarihsel ve kültürel bağlamını anlamamıza ve bu edebi türün evrimini takip etmemize yardımcı olmaktadır.

Öcal Oğuz da "Halk Şiirinde Tür, Şekil ve Makam" adlı eserinde ağıtın, halk şiirinin türlerinden biri olduğuna ve kendine özgü bir müzikal yapıya sahip olduğuna dikkat çekmektedir. Oğuz'a göre, ağıt türü, koşma, ninni, varsağı ve semai gibi diğer ezgi çeşitleriyle birlikte halk şairlerinin repertuarında yer alır ve özellikle türkü formunda kendini gösterir. Ağıt, Oğuz'un sınıflandırmasına göre "ezgi ve konu ağırlığı aynı olan türler" kategorisinde değerlendirilir (2001: 20). Bu demektir ki ağıtlar hem müziksel özellikleri hem de içerikleri bakımından dikkate değer bir türdür. Ağıtlar, özellikle ölüm ve ayrılık gibi duygusal temaları işlerken, kendilerine özgü bir melodi ve söyleyiş biçimiyle icra edilirler. Öcal Oğuz'un bu sınıflandırması, halk şairlerinin eserlerini daha iyi anlamamıza ve analiz etmemize yardımcı olur. Ağıtların türkü geleneğinin önemli bir parçası olduğu ve halk kültürünün önemli bir ifadesi olduğu kabul edilmektedir.

Araştırmacılar genellikle ağıtların başlangıçta ölüm üzerine söylendiği ve yas tutma ritüeli olarak kullanıldığı konusunda hemfikirdirler. Ancak zaman içinde ağıtların konu bakımından genişlediği ve insanların yaşamlarında karşılaştıkları acı veren birçok durumu ifade etmek için kullanıldığı konusunda da görüş birliği vardır. Ağıtlar, ölümün yanı sıra ayrılık, aşk acısı, vatan kaybı, doğal afetler, savaşlar, ihanet, kayıplar ve daha birçok duygusal veya toplumsal olayı konu alabilir. Bu açıdan ağıtlar, toplumların duygusal ve kültürel ifadesi olarak işlev görürler. İnsanlar bu tür zorlayıcı deneyimlerle karşılaştıklarında, duygusal rahatlama ve paylaşma ihtiyacı duyarlar ve ağıtlar bu ihtiyacı karşılamak için kullanılır. Bu nedenle ağıtlar, bir toplumun yaşadığı olayları, duygusal deneyimleri ve kültürel değerleri yansıtan önemli birer kaynaktır. Araştırmacılar, ağıtların sadece ölümle sınırlı kalmayarak geniş bir yelpazede duygusal ve toplumsal deneyimlere işaret ettiğini kabul ederler. Özellikle savaşlar, felaketler, doğal afetler veya toplumsal değişimler gibi önemli olaylar sonrasında ağıtlar söylenir. Bu, olayların tanıklarının veya etkilenen kişilerin duygusal tepkilerini ve deneyimlerini ifade etme yoludur. Ayrıca ağıtlar, bir topluluğun kültürel belleğini koruma ve gelecek kuşaklara aktarma işlevini de taşır. Bir topluluk için önemli olan olaylar ve kişiler, ağıtlar aracılığıyla hatırlanır ve gelecek nesillere iletilir. Bu, o topluluğun tarihini ve kimliğini korumak için önemlidir. Böylelikle ağıtlar, toplumsal dayanışmayı teşvik etme ve duygusal tepkilerin ifade edilmesi için kullanılır. Özellikle bir trajedi veya kayıp durumunda ağıtlar söylenerek insanlar arasında duygusal bir bağ kurulur. Nihai olarak ağıtlar sözlü tarihin önemli bir bileşeni olarak geçmişin izlerini ve duygusal tepkileri aktarır. Bu, tarih ve kültür araştırmaları için önemli bir kaynaktır ve toplulukların tarihi hafızasını canlı tutmalarına yardımcı olur.

Bu bağlamda düşünülecek ve uygulanacak yöntemlerden biri Sözlü Tarih yöntemidir. Sözlü tarih ve ağıt ilişkisi, özellikle geleneksel kültürlerde ve topluluklarda sıkça gözlemlenen bir ilişkidir. Ağıtlar, sözlü tarihin önemli bir parçasını oluştururlar ve geçmişte yaşanan olayları, toplumsal deneyimleri ve duygusal tepkileri ifade etmek için kullanılırlar. Ana hatlarına bakıldığında Sözlü tarih ve ağıtların pek çok yönden ilişkisinin olduğu görülecektir. Ağıtlar Sözlü Tarih kaynağı olarak sıradan insanların yaşadıkları deneyimleri, tanıklıklarını ve duygusal tepkilerini ifade etmek için sözlü iletişim yoluyla kullanılan bir türdür. Ağıt söyleyenler, topluluklarının tarihini, geçmişteki olayları ve kişisel deneyimleri aktararak sözlü tarih kaynakları oluştururlar.

Bu incelenmede ağıt, somut bir örnekle tarihsel ve kültürel değeri olan bir kayıt olarak öne çıkıyor. Bu ağıt, geleneksel olarak sözlü bir şekilde aktarılan ve zaman içinde nesilden nesile geçen geleneğin bir örneğini temsil ediyor. Bu özel ağıt, Mahmut Aydın'dan derlenerek kaydedilmiş ve yazıya geçirilmiştir. Ağıtın kaydedilmesi, bu geleneksel halk sanatının gelecek nesillere aktarılmasını sağlamış ve aynı zamanda bu özel ağıtın günümüze kadar gelmesini mümkün kılmıştır. Ağıtların yazıya geçirilmesi, sözlü geleneklerin yazılı bir tarihsel kayda dönüşmesine katkıda bulunur ve bu nedenle kültürel bir öneme sahiptir. Ağıtın yazıya geçirilmiş olması, sözlü geleneklerin yazılı kültüre dönüşümünü temsil eder. Ayrıca ağıtın kaydedilmesi ve gelecek nesillere aktarılması, geleneksel halk

sanatının ve kültürel değerlerin korunmasına hizmet etmiştir. Bu ağıtın tarihsel, kültürel ve sanatsal bir değeri vardır. Bir zamanlar sözlü olarak aktarılan ve bugünün yaşayan nesilleri tarafından bilinmeyen bu ağıt, kaydedilerek yazılı bir belgeye dönüştürülmüş ve böylece kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunmuştur.

3. Sözlü Tarih Metni olan Ağıtın Değerlendirilmesi

Bu ağıt, Yörükler köyünün sakinlerinin Samsun'a göç edip yerleşmeleri sonrasında kaleme alınmış bir eserdir. Hikâyesi olan ağıt, Samsun'a göç edip yerleşen üç ailenin fertlerinden biri olan Hamza Erdinli'nin oğlu Bekir Erdinli'ye adanmıştır. Hikâye, Bekir Erdinli'nin arkadaşları tarafından Elik avına çağrılmasıyla başlar. Bu sırada babası Bekir'den kendisini tıraş etmesini ister, ancak Bekir, "Baba, avdan sonra tıraş ederim" der ve arkadaşlarıyla avlanmaya gider. Babası ise Bekir'e, "Gittiğin olsun da geldiğin olmasın" şeklinde bir beddua eder. Bu bedduanın ardından, Bekir Erdinli'nin tüfeği av sırasında elinde patlar ve Bekir aniden hayatını kaybeder. Kaza av sırasında kış mevsiminde meydana gelir. Tüfeğin namlusunun ucuna kar girmiştir. Bekir Erdinli'nin tam eliğe nişan alıp fişeği atacağı sırada namlunun ucuna giren kar sebebiyle tüfek kendi içinde patlar ve gencin kolları parçalanır. İki kolu parçalanan ve kanları akan delikanlı orada yaralanır. Kaza yerinin yakınında hayvanlarını arayan "Hatice Bacı" olarak çağrılan kadın, onu o halde görür ve herkese haber verir. Eve getirilen genç, çok geçmeden kan kaybindan ölür. Bu ölüm, oldukça trajik bir şekilde gerçekleşir ve köy halkı tarafından büyük bir üzüntüyle karşılanır. Ağıt, Bekir Erdinli'ye olan bu derin üzüntüyü ifade eder. Köydeki Rumlar, yakınlarının bu acı olay karşısındaki büyük acılarını gözlemleyerek yaptıkları yasları şaşkınlıkla karşılarlar. Ağıtın yazarı tam olarak tespit edilememiştir ancak bunun hikâyeden etkilenen bir Çingene şair tarafından yazıldığı bilinmektedir. Bu ağıt, Yörükler köyünün tarihine dair önemli bir anı ve duygusal bir ifade olarak kabul edilir.

7 Bu ağıtın, babasının sözünü dinlemeyerek onun bedduasını alan gencin ölümü üzerine yazılması, halk arasındaki baba bedduası almak ile ilgili inancı akla getirmektedir. "Baba bedduası tutar" inancı, toplumsal inançlara ve folklorik bir anlayışa dayanır. Bu inanca bağlı söylenen bu söz, bir baba veya dedenin söylediği bir bedduanın gerçekleşeceğine inanma veya bu bedduanın kişiyi etkileyeceği düşüncesiyle kullanılır. Bu inanç, genellikle aile içindeki otorite figürlerinin, özellikle baba veya dedenin sözlerinin büyük bir öneme sahip olduğuna dair bir yaklaşımı yansıtır. Bu tür bedduaların ciddi sonuçları olabileceği düşünülür ve bu yüzden insanlar bu bedduaları önemser ve bunlardan korkar. Bu inanma, özellikle aile içindeki ilişkiler ve ailenin sosyal dinamikleri üzerinde önemli bir rol oynar. Bir baba, evladına karşı endişelerini ya da öfkesini dile getirirken, bazen bu dileklerin olumsuz sonuçlar doğuracağına inanabilir. Bu nedenle de bu olay ondan sonra gelecek nesillere ders verici örnek niteliği taşır. Bu tür bedduaların ciddiye alındığı durumlarda, kişiler kendilerini bu olumsuz etkilere karşı korumaya çalışabilirler.

Ağıt, çingene bir şair tarafından yazılmasına rağmen ölen gencin ağzından söylenmiştir. Bekir Erdinli, başından geçen her şeyi ve ölümünden sonraki süreci de dillendirmiştir. Her biri beşlik halinde yazılan ağıt metni ise şöyledir:

Tüfeğimi aldım çıktım dağa gezmeye

Kahpe felek kara yazdı yazmaya

Benden selam söylen babam Hamza'ya

Babam ben vuruldum hani benim kollarım

Sağımdan solumdan aktı kanlarım

Yemin ettim çıktım Elik avına

Elik çekti beni Cerekli dağına
 Kanlarım karıştı Elikli çayına
 Ağam ben vuruldum hani benim kollarım
 Sağımdan solumdan aktı kanlarım

Ağam ben vuruldum buradan
 İncitmeden götürün yatağıma yatırın
 Kardeşim Memed'i başıma getirin
 Ağam ben vuruldum hani benim kollarım
 Sağımdan solumdan aktı kanlarım

Dağımızı sorarsan Nebiyan Dağı
 Köyümüzü sorarsan Kösedik köyü
 Dayımı sorarsan aşiret beyi
 Dayım ben vuruldum hani benim kollarım
 Sağımdan solumdan aktı kanlarım

8

Hatice bacı beni buradan götür
 Kurtlara yedirmeden yatağıma yatır
 Anamı, babamı, dayımı, bacımı başıma getir
 Anam ben vuruldum hani benim kollarım
 Sağımdan solumdan aktı kanlarım

Benim vurulduğum
 Kösedik köyünde duyuldu
 Genci, kocası bütün yola koyuldu
 şu alnımıza gara yazı yazıldı
 Kuş kaya kabristanlığına adım yazıldı

Bu ağıt, genç bir Yörük delikanlısının vefatı üzerine söylenmiş olup içeriği Yörüklerin karakteristik yaşam tarzından izler taşımaktadır. Ağıt, Yörüklerin hayat biçimi ve kültürel mirasıyla sıkı bir ilişki içindedir, dolayısıyla ağıtın içeriği bu faktörlerden büyük ölçüde etkilenir. Ağıtlar genellikle hayatını kaybeden kişinin yaşamı, kişisel özellikleri ve ailesinin yaşadığı acıyı dile getirdiğinden Yörüklerin doğaya dayalı göçebe bir yaşam sürdüğü göz önüne alındığında, ağıtlar doğal çevre, göçebe yaşam, hayvancılık gibi temaları içerir. Bu nedenle Yörüklerin yaşamında ve kültürel dokusundan bahsetmekte fayda vardır. Yörükler, geleneksel olarak göçebe veya yarı göçebe yaşam tarzını benimseyen ve hayvancılık ile geçimini sağlayan bir topluluktur. Bu yaşam tarzı, özellikle Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde, Orta Doğu'da ve Orta Asya'da yaygın olarak görülmüştür. Yörükler, tarihsel olarak hayvanlarını otlatmak için mevsimsel göçler yaparlar. Yaz aylarında yaylalara, kiş aylarında ise daha

sıcak iklimlere doğru göç ederler. Bu göçler, hayvanlarının ot ve su kaynaklarına erişimini sağlar. Yörüklerin temel geçim kaynağı geleneksel olarak hayvancılıktır. Özellikle koyun, keçi, sığır ve at gibi hayvanlar yetiştirilir. Sürüler, ailelerin servetini ve geçimini temsil eder. Yörükler, geçici barınma ihtiyaçlarını karşılayan basit çadırlar veya barakalar kullanırlar. Bu konutlar, hızlı kurulabilir ve taşınabilir olmalıdır, çünkü göçebe yaşam tarzı gereği sık sık yer değiştirmek zorundadırlar. Yörükler geleneksel el sanatlarına da ilgi gösterirler. Özellikle halı, heybe, çanta ve kilim gibi dokuma ürünleri ile bakır işlemeciliği gibi el sanatları geliştirilmiştir. Yörükler, geleneksel bir yaşam tarzına ve kültüre sahiptirler. Bu kültür, ağıt, türkü, halk oyunları ve geleneksel törenler gibi unsurları içerir. Yörükler arasında dayanışma ve aile bağları da oldukça önemlidir. Günümüzde birçok Yörük topluluğu, modernleşme ve kentleşme süreçleri nedeniyle geleneksel göçebe yaşam tarzını terk etmiş ve yerleşik hayata geçmiştir. Fakat bazı Yörük aileleri geleneksel yaşam tarzını sürdürmektedir. Yörüklerin yaşam tarzı, coğrafi, kültürel ve tarihsel faktörlere bağlı olarak farklılık gösterebilir. Ancak genel olarak, hayvancılık, göçebe yaşam ve geleneksel el sanatları bu topluluğun temel özelliklerini oluşturur.

Şiirin ana teması, bir gencin ölümüdür. Genç, tüfeğiyle dağlara çıkıp gezmeye başladığını ve ardından ölümünün yakın olduğunu, kaderi veya "kahpe felek" olarak adlandırdığı yazgısını ironik bir şekilde ifade etmektedir. "Kahpe felek" ifadesi, Türkçede sıkça kullanılan bir deyimdir ve genellikle olumsuz bir olay veya talihsizlik karşısında duyulan hayal kırıklığını, öfkeyi veya şaşkınlığı göstermek için kullanılır. "Kahpe felek" deyimiyile insanlar, çoğu zaman istedikleri veya planladıkları şeylerin dışsal etkenler nedeniyle gerçekleşmediğini, feleğin insana kötü davrandığı veya talihsizliklerin ardı arkası kesilmediği durumları belirtirler. Bu, ağıtın duygusal yükünü artırır ve acıyı vurgular.

"Kara Yazı" imgesi ve inancı Türk edebiyatının çeşitli sahalarında görülmektedir. Kara, Türk kültüründe kökleri derinlere uzanan önemli bir renktir. Türk yazılı kaynaklarında sıkça karşımıza çıkan bu renk, genellikle olumsuzlukları sembolize etmek için kullanılmıştır. Siyah, yönleri tanımlarken kuzeyi sembolize eder. Bu nedenle kuzeyden esen rüzgâra "karayel" veya zorlu kışlara "karakış" denmiştir (Çoruhlu, 2011: 209-210). Ayrıca yeryüzünün toprak kısmı "kara" terimiyle anlatılmış ve "kara toprak" ifadesi sıkça kullanılmıştır. "Kara budun" veya "kara halk" gibi söyleyişler, milleti veya toplumu tanımlamak için kullanılmıştır. Kara rengi, Türk kültüründe en çok yas törenlerinde karşımıza çıkar. Bu törenlerde siyah elbiseler giyilerek acı ve keder bu şekilde gösterilmeye çalışılır. Ayrıca doğanın büyüklüğünü ve korkunçluğunu ifade etmek için "kara dağlar," "kara sular," "kara ormanlar" gibi tabiat unsurları için kullanılan kalıplaşmış sözler hemen hemen bütün bölgelerimizde mevcuttur (Gönen, 2005: 226). Kara yazgı, kara baht, kara yazı gibi inanışlar genellikle olumsuz ve talihsizlikle ilişkilendirilen kavramlardır. Bu terimler, toplumların yaşadığı menfi deneyimleri, felaketleri veya kötü olayları açıklar ve anlamlandırır. Kara yazgı sözcüğü, kişinin yaşadığı talihsizlikler, hastalıklar, aile içi sorunlar veya başka olumsuz durumlar için kullanılır. Kara yazgı, kişinin yaşamındaki zorlukları veya felaketleri açıklamak için bir yol olarak görülür. Kara baht, bir kişinin ya da topluluğun kötü şansa sahip olduğu inancını ifade eder. Kara baht sahibi olan kişiler veya gruplar, genellikle hayatta karşılaştıkları olumsuz olayları, başarısızlıkları veya felaketleri bu inançla ilişkilendirirler. Kara yazı, kişinin ya da toplumun gelecekte karşılaştığı olumsuz olayları veya zorlukları simgeleyen bir terimdir.

Şair, babasına selam gönderiyor ve kollarının kanlar içinde aktığını bildiriyor. Bu, ağıtın kişisel ve içten bir ifadesidir, çünkü genellikle ağıtlar kayıpların veya ölümlerin kişisel etkilerini vurgular. Sosyal ve kültürel bağlam açısından değerlendirildiğinde bu ağıt, geleneksel Türk avcılığına ve doğa ile iç içe yaşayan topluluklara özgü bir temayı da işler. Av ve doğa, Türk kültüründe uzun bir geçmişe sahip önemli unsurlardır. Bu türkü, avcılarının doğayla olan ilişkisini ve avın zorluğunu yansıtır.

"Benden selam söylen babam Hamza'ya" mısraı "Gittiğin olsun da geldiğin olmasın" diyen babaya verilen mesaj niteliğindedir. "Ağam ben vuruldum hani benim kollarım/Sağımdan solumdan aktı kanlarım" nakarat mısraları ile yaşanan kazanın şiddetini vurgulamaktadır.

"Yemin ettim çıktım Elik avına/Elik çekti beni Cerekli dağına/Kanlarım karıştı Elikli çayına" mısralarında hem avlanma tutkusu hem de halk arasında yaygın inanışlardan biri olan "ecel çekmesi" yani kişinin ölümüne kendi ayaklarıyla gitmesi durumu gözlemlenmektedir. Zira ataerkil bir toplumda

babanın sözünden çıkılmaz, bir dediği iki edilmezken gencin arkadaşları tarafından ava davet edildiği için av tutkusundan vazgeçemediği görülmektedir. Aynı zamanda eceli gelmek, vade yetmek gibi deyimlerle karşılanan ölüm olayı, insanın bilincinin üstünde davranışlar sergilemesine neden olur. Zira belki de genç hiçbir zaman babasının sözünden çıkmazken ecel çağırıldığı için bu şekilde davranmıştır veya babası oğluna hiç beddua etmezken ilk defa sözünü çiğneyen oğluna o şaşkınlıkla beddua etmiştir. İşte bütün bu olanlar “eceli çekmek” deyiimiyle karşılanır.

Elik hayvanını avlama arzusuyla genç, Cerekli Dağına gider. Metinde yer alan Cerekli Dağı, Elikli Çayı, Nebiyan Dağı, Kösedik Köyü, Kuşkaya Kabristanlığı gibi coğrafi işaretler, metin içindeki yerleri, zamanı ve kişileri tanımlamak için kullanılan önemli belirteçlerdir. Halk edebiyatı, özellikle sözlü kültür ürünlerinde bu coğrafi işaretler, metinlerin içeriğini ve bağlamını anlamak için hayati bir rol oynar. Yazarlar, metinlerinde bu tür coğrafi işaretlere sıkça başvururlar çünkü bu işaretler, okuyucunun veya dinleyicinin olayların geçtiği yeri daha iyi görselleştirmesine yardımcı olur. Bununla birlikte metnin yerel bir bağlama sahip olduğunu ve belli bir kültürel veya coğrafi alana ait olduğunu da gösterir. Bu bağlamda coğrafi işaretler metni zenginleştirir, okuyucuların veya dinleyicilerin hikâyenin geçtiği yeri ve zamanı daha iyi anlamasını sağlar. Bu nedenle coğrafi işaretler, metinleri daha derinlemesine anlamak ve değerlendirmek için önemli bir unsurdur.

Metinde geçen “Ağam ben vuruldum buradan/İncitmeden götürün yatağıma yatırın/Kardeşim Memed’i başıma getirin/Hatice bacı beni buradan götür/Kurtlara yedirmeden yatağıma yatır/Anamı, babamı, dayımı, bacımı başıma getir” mısraları, vasiyet içeriği taşır. Bu dizeler, mevsimin kış olduğu ve vahşi hayvanların yaşadığı yüksek dağların arasında geçen bir hikâyede gencin dile getirdiği haykırışlardır. Genç, yaşamının sonuna yaklaşmıştır ve bu vasiyetinde evinde, yatağında ve sevdikleri yanında gözlerini kapamak istediğini ifade eder. Öyle ki ölümü yaklaşmış kimselerin eğer hastanedeyse eve, gurbetteyse memleketine gitmek istediği bilinen bir gerçektir. Bu bağlamda, söz konusu dizeler toplumsal belleğin bir yansımasıdır. Toplumsal bellek, bir topluluğun kültürel değerlerini, inançlarını ve deneyimlerini kuşaklar arasında aktaran ve sürdüren bir kaynaktır. Genç, bu vasiyetiyle kendi yaşam tarzını, değerlerini ve ölümle ilgili düşüncelerini ifade ederken, aynı zamanda toplumunun bu tür anlamlı anılarını ve ritüellerini sürdürmeye yönelik bir çaba içindedir. Bu nedenle bu mısralar sadece gencin kişisel ifadesini değil, aynı zamanda o toplumunun kültürel ve toplumsal bağlamını da yansıtan önemli bir anlam taşır. Ayrıca şiirde dayısının aşiret reisi olduğunu söyleyerek kendi sosyolojik durumları hakkında da bilgi vermiştir.

“Benim vurulduğum/Kösedik köyünde duyuldu/Genci, kocası bütün yola koyuldu/Şu alınımıza gara yazı yazıldı/Kuş kaya kabristanlığına adım yazıldı” mısraları, gencin ölümünün köyde büyük bir etki yarattığını ve cenaze törenine her kesimden insanın katıldığını vurgular. Bu mısralar sadece bir bireyin ölümünü değil, aynı zamanda toplumun bu tür olaylara nasıl tepki verdiğini ve nasıl bir dayanışma içinde olduğunu yansıtır. Toplumsal bellek içinde yer alan bu tür ritüeller ve inançlar, toplumun kimliği ve kültürel değerleri açısından önemlidir.

Sonuç

"Sözlü tarih," tarihi olayları ve yaşanmış deneyimleri kişisel tanıklıklar, sözlü anlatılar yoluyla kaydeden ve ileten bir araştırma ve belgeleme yöntemidir. Sözlü tarih, yazılı belgelerin veya resmi tarih kaynaklarının eksik veya yetersiz olduğu durumlarda tarihçilerin ve araştırmacıların başvurduğu bir kaynak olarak önemlidir. Sözlü tarih çalışmaları, bireylerin hatıralarını, anılarını, hikâyelerini ve deneyimlerini kaydederek, bu bilgileri gelecek nesillere ileterek tarihsel bir perspektif sunar. Aynı zamanda toplumsal değişimleri ve gelişmeleri daha derinlemesine anlamamıza yardımcı olabilir. Sözlü tarih, tarihi daha kişisel ve insan odaklı hale getirir. Aynı zamanda toplumların belleğini ve kültürel mirasını koruma ve paylaşma amacı taşır. Bu nedenle tarihsel olayların daha kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına ve geçmiş nesillerin deneyimlerinin gelecek kuşaklara aktarılmasına katkı sağlar. Sözlü

tarih, yazılı tarih kaynaklarının dışında kalan ve genellikle sıradan insanların tarihi süreçteki rolünü vurgulayan önemli bir araştırma alanıdır.

Makalede çalışılan ağıt Yörük kültürüne ve yaşam tarzına özgü izler taşımaktadır. Yörüklerin yaşam tarzı ve gelenekleri, ağıtların içeriğine de yansımıştır. Şiirde kullanılan dil ve terimler, geleneksel Türk halk şiirinin özelliklerini taşır. Lirik bir dile sahip olan şiir, duygusal bir ton ve yoğun imgelerle doludur.

Bu çalışma, bir ağıtın geçmişten günümüze nasıl ulaştığını ve neden önemli olduğunu açıklamaktadır. Bu ağıt, günümüzde yaşayan insanlar arasında bilinmeyen nadir eserlerden biridir. Şu anki kuşaklar arasında bu ağıt hakkında bilgi sahibi olan kimselerin sayısı oldukça sınırlıdır. Ancak bu ağıt, geçmiş kuşaklardan gelen bir kültürel hazineyi temsil etmektedir. Ağıt, yakın geçmişte yaşamış ve artık aramızda olmayan çalışma yapılan sahanın ileri gelenlerinden biri olan Mahmut Aydın'dan derlenerek yazıya dökülmüştür. Bu durum da ağıtın günümüze kadar nasıl geldiğini ve neden hala değerli olduğunu anlamamıza yardımcı olur.

Ağıtlar, genellikle bir toplumun duygusal ve kültürel tarihini yansıtan önemli belgelerdir. Bu nedenle bu ağıtın kaydedilip yazıya geçirilmesi, geçmişin bir parçasını günümüze taşımamızı sağlar. Ağıt, belirli bir dönemin, belirli bir coğrafyanın ve hatta belirli bir insanın duygusal deneyimlerini yansıtır. İnsanlar bu tür eserler aracılığıyla geçmişin yaşanmışlıklarını anlayabilir, duygusal bağlar kurabilir ve kültürel kimliklerini daha iyi anlayabilirler. Ayrıca bu ağıtın kayda geçirilmiş olması, gelecek nesillere aktarılabilirliğini sağlar. Bu eser, gelecekteki araştırmacılar ve kültürel tarihçiler için önemli bir kaynak olabilir. Eğer bu ağıt kaydedilmemiş olsaydı, bu tür eski ve nadir eserler zamanla kaybolabilirdi.

Sonuç olarak, bu ağıtın kaydedilip yazıya geçirilmesi, kültürel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması açısından büyük bir öneme sahiptir. Bu ağıt, geçmişten günümüze uzanan bir hikâyeyi ve kültürel bir bağı temsil eder, bu da onun çalışmada taşıdığı değeri daha da arttırır.

Kaynakça

- Artun, E. (2008). Çukurova Ağıt Söyleme Geleneğinde Ölüm Dışı Söylenen Ağıtlar. *Karadeniz*, 1: 52-72.
- Artun, E. (2016). Çukurova ve Kıbrıs Halk Kültüründe Ölümü Algılama. *Folklor/Edebiyat*, 22(85): 9-22.
- Boratav, P. N. (1982). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yay.
- Çobanoğlu, Ö. (2002). *Halk Bilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çoruhlu, Y. (2011). *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*. İstanbul: Kabcacı Yayıncılık.
- Ekici, M. (2007). *Halk Bilgisi Derleme ve İnceleme Yöntemleri*. Ankara: Geleneksel Yayınevi.
- Elçin, Ş. (2005). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gönen, S. (2005). Efsanelerde Kara Rengin Görünümü. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 17: 225-236.
- Görkem, İ. (2001). *Türk Edebiyatında Ağıtlar- Çukurova Ağıtları- İnceleme Metinler*. Ankara: Akçağ Yay.
- Kaya, D. (2007). *Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yay.
- Oğuz, Ö. (2001). *Halk Şiirinde Tür, Şekil ve Makam*. Ankara: Akçağ Yay.
- Sever, M. (2008). Toplumsal Bellek ve Geleneksel Eylem Bağlamında Bir Sözel Tarih Metninin Değerlendirilmesi. *Milli Folklor*, 77: 61-68.
- Thompson, P. (1999). *Geçmişin Sesi: Sözlü Tarih*. çev. Şehnaz Layıkel. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Yardımcı, M. (2019). *Başlangıcından Günümüze Türk Halk Şiiri*. İzmir: Kanyılmaz Matbacılık.
- Yıldırım, D. (1998). *Türk Bitiği*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Şahin, Ö. (2004). Geçmiş, tarih ve sözlü tarih. *Mülkiye Dergisi*, 28(244): 111-126.
- Metin, C. (2002). Sözlü tarih ve Türkiye'deki gelişimi. *Türk Kültürü Dergisi*, 40(469): 288-299.
- Güçlü, M. (2013). Eğitim Tarihi Araştırmalarında Sözlü Tarih Uygulaması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(1): 100-113.
- Avcı Akçalı, A. & Aslan E. (2012). Tarih Öğretiminin İyileştirilmesi Yolunda Alternatif Bir Yöntem: Sözlü Tarih. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2): 669-688.
- Mete, F. (2023). Atasözlerine Yansıyan Hayatlar: Gaziantep Atasözlerinde Aile. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 27(2): 407-414.
- Ersoy, R. (2004). Sözlü Kültür Ve Sözlü Tarih İlişkisi Üzerine Bazı Görüşler. *Milli Folklor*, 61: 102-110.
- Çaykent, Ö. (2015). Sözlü tarih. A. Şimşek (Ed.). *Tarih İçin Metodoloji* (126-134) içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Dursun M. T. & Aydın Ç. (2022). Sosyal Bilim Araştırmalarında Sözlü Tarih Yöntemi. *AÜSBD*, 22(Özel Sayı 2): 1-18.

Kaynak Kişi

Aydın Mahmut (1918), Okuma Yazma Biliyor, Merhum, Yörükler Köyü, Merkez.